

ZPRAVODAJ

SPOLEČNOSTI BEDŘICHA SMETANY

SEKCE SPOLEČNOSTI NÁRODNÍHO MUZEA

2010

ZPRAVODAJ

SPOLEČNOSTI BEDŘICHA SMETANY

SEKCE SPOLEČNOSTI NÁRODNÍHO MUZEA

číslo 5 (rozšířené vydání tištěné verze)

Praha, prosinec 2010

Obsah	str.
-------	------

Pořady Společnosti Bedřicha Smetany v roce 2010:

Smetanovská jubilea roku 2010	3
K osmdesátinám Smetanova pravnuka a k 70. výročí úmrtí prof. Jiráňka	5
Pietní vzpomínka u hrobu Bedřicha Smetany	9
Prodaná nevěsta v Ústí nad Labem	10
Smetanovské árie v podání studentů Pražské konzervatoře	11
K 80. výročí úmrtí Emmy Destinové	12
Smetanův Lamberk zněl áriemi z Prodané nevěsty	14
Zájezd SBS 15. května	16
V sobotu 10. července 2010 odpoledne opět v Obříství	18
Jubilea smetanovských klavíristů Věry Řepkové a Františka Raucha	30
Slavní čeští basisté	32
Beseda s tenoristou Leo Mariánem Vodičkou	34
O působení Bedřicha Smetany na Mladoboleslavsku	34
Předvánoční setkání Matice České a SBS: Julius Zeyer a čeští hudebníci	34

Členství ve svazku SNM přináší různé výhody; jejich aktualizovaný přehled je uváděn ve Zprávách SNM. Pro využití všech výhod je třeba prokazovat se členskou legitimací Společnosti Národního muzea a dokladem o zaplacení členského příspěvku na běžný rok. Uchovávejte proto oba dokumenty a v případě potřeby je mějte při sobě!

Výbor Společnosti Bedřicha Smetany pracoval v roce 2010 ve složení: Prof. Jan Novotný (předseda), Dr. Václav Němec (místopředseda a jednatel), PhDr. Olga Mojžíšová (vedoucí Muzea Bedřicha Smetany), PhDr. Drahomíra Čáslavská, MgA. Jitka Čechová, PhDr. Božena Dlouhá, Mgr. Radka Habánová, Hana Hrubešová.

Doporučená spojení: s představiteli **SBS** během pořadů v Muzeu Bedřicha Smetany, se zástupci **SNM** každou první středu v měsíci (mimo červenec - srpen) v nové budově Národního muzea, Praha 1, Vinohradská 1, 1. patro.

Toto rozšířené vydání tištěné verze Zpravodaje SBS za r. 2010 spolu se Zpravodaji SBS od r. 2006 je uvedeno na internetových stránkách <http://www.nm.cz/snm/sbs.htm>.

Editor: Dr. Václav Němec

V úterý 2. února 2010 od 16.30 hod. Muzeum B. Smetany

Smetanovská jubilea roku 2010

Kulatá výročí významných událostí v životě Bedřicha Smetany připomenul Dr. Václav Němec:

- 1830:** v Litomyšli; 4. října - první veřejné vystoupení na akademii studentů
- 1840:** na akademickém gymnáziu v Praze; od 6. října na gymnáziu v Plzni; 10. listopadu se narodila Betty (Barbora) Ferdinandiová
- 1850:** v Praze - první rok manželství s Kateřinou (sňatek 27. srpna 1849); pozván k přehrávkám u ex-císaře Ferdinanda V. na Pražském hradě
- 1860:** do 9. května v Göteborgu; 10. července v Obříství svatba s Betty Ferdinandiovou; 5. září odjezd do Göteborgu s rodinou
- 1870:** působí jako první dirigent opery v Prozatímním divadle v Praze; v červenci v Německu a Rakousku, setkání s F. Lisztem
- 1880:** žije v Jabkenicích; 17. - 20. září v Litomyšli na oslavách 50. výročí prvního veřejného vystoupení

K.Bachmannová, L.Skala, J.Škarka (s grafickým listem o Vilému Zítkovi), R.Pohl

V hudební části pořadu tradičně vystoupili **LAUREÁTI CENY VILÉMA ZÍTKA** z Mezinárodní pěvecké soutěže A. Dvořáka v Karlových Varech z r. 2009 **Luboš Skala** (klavírní doprovod: **prof. Katarína Bachmannová**) a z r. 2002 **Josef Škarka**, který v r. 2009 na uvedené soutěži získal 2. cenu v kategorii OPERA a cenu Národního divadla v Brně spojenou s hostováním v sezoně 2010/2011 (klavírní doprovod **Richard Pohl**).

Cenu Viléma Zítka udělují manželé Lidmila a Václav Němcovi; patří k ní od r. 2004 také grafický list Lumíra Šindeláře, který byl při této příležitosti dodatečně odevzdán nositeli této ceny z předchozí doby. Upomínku na geniálního smetanovského pěvce manželé Němcovi věnovali také do sbírek Muzea Bedřicha Smetany.

O průběhu soutěže a laureátech pohovořil člen poroty **Dr. Jan Králík, CSc.**

PhDr. Olga Mojžíšová přebírá grafický list s Vilémem Zítkem, který Muzeu B. Smetany věnoval Dr. Václav Němec s chotí Lidmilou

V úterý 16. února 2010 od 16.30 hod. Muzeum B. Smetany

K osmdesátinám Smetanova pravnuka a k 70. výročí úmrtí prof. Jiráňka

Spojení pořadu k osmdesátinám posledního žijícího pravnuka Bedřicha Smetany **Ing. Petra Heyduška** (*1930) s připomínkou historicky významného klavíristy **prof. Josefa Jiráňka** (1855–1940) se může na první pohled zdát problematickým. V průběhu podvečera byla možnost se přesvědčit, že jde o vazbu velice logickou.

Smetanův pravnuček Ing. Petr Heydušek

Smetana měl celkem 6 vlastních dětí (vesměs dcer), z nichž tři zemřely v útlém věku. Asi mu bylo trochu líto, že nemá žádného vlastního syna. V roce 1865 přijal Smetana do své tehdejší druhé rodiny na byt velice nadějnýho žáka - desetiletého Josefa Jiráňka (prvorozeného synka z hudebně založené rodiny vesnického řídícího učitele ze Všejan), kterého poznal během prázdninového pobytu.

Profesor Josef Jiránek

Přijetím do svazku Prozatímního divadla v r. 1872 se Jiránek „postavil na vlastní nohy“. Smetana ho chtěl vést k větší samostatnosti, proto se Jiránek odstěhoval do jiného bytu v nedalekém domě (později se na čas vrátil do Smetanova bytu jako nájemník - když Smetanova rodina žila už v Jabkenicích, ale sám B. Smetana si ještě držel po nějakou dobu pražský byt). U Jiráňka našel Smetana v Praze ještě několikrát přístřeší, když se sem později vracel (po odstěhování do Jabkenic). Profesor Jiránek vzpomíná, jak u něho na stole Smetana složil 4 polky – I. řadu Českých tanců. Od r. 1877 působil Jiránek v Charkově, se Smetanou si dopisoval, v létě ho navštěvoval v Jabkenicích.

V letech 1891 – 1923 byl Jiránek profesorem klavírní hry na pražské konzervatoři. Měl i významné žáky, mj. Vítězslava Nováka, Rudolfa Frimla, z virtuózů dnes zapomenutou Marii Dvořákovou či předčasně zemřelého Bedřicha Křídla. Propagoval Smetanovy skladby, též ve Vídni, kam doprovázel České kvarteto (udržoval přátelské styky s jeho zakladatelem prof. Hanušem Wihanem, později s Josefem Sukem). V jubilejním smetanovském roce 1924 uspořádal celkem 50 koncertů v ČSR i v Jugoslávii.

Na jeho tehdejší comeback se váže vzpomínka Dr. Václava Holzknechta, kterou uvedl prof. Jan Novotný: ... *způsob, jakým Smetanovy skladby hrál, nás všechny překvapil a ohromil. Rubátoval tak silně a důsledně, že pojem těžké doby skoro mizel a celá struktura byla jakoby rozmazaná. Byl to důsledek jeho stáří či byl to dobový styl?*

Profesor Josef Jiránek v roce 1929 nahrál několik Smetanových skladeb na gramofonové desky (z podnětu České akademie věd a umění), které návštěvníci pořadu vyslechli. Poslední veřejné koncerty měl prof. Jiránek v roce 1937. V Luhačovicích pravidelně v létě navštěvoval Smetanovu dceru Zdeňku; jednoho z těchto setkání se jako malý chlapec zúčastnil a některé podrobnosti sdělil Petr Heydušek.

Předseda SBS prof. Jan Novotný

Profesor Jiránek je pohřben v Praze na bubenečském hřbitově; na jeho hrobě je nápis:

*Pozvedl pochodeň vypadlou
z ruky milovaného mistra.
Nesl ji věrně a pokorně dalším
generacím.*

Během pořadu přečetla doc. Lidmila Němcová úryvky z paměti Josefa Jiránka (např. pasáže, které věnoval popisu Smetany v jeho roli svého učitele nebo kde popsal své vlastní setkání s Franzem Lisztem).

*Ing. Petr Heydušek s doc.
Lidmilou Němcovou*

Vysvědčení

Dosvědčuji svým vlastnoručným
podpisem, že pan Josef Jiránek již od útlého
mládí až k 17-letému věku svého při neobyčejném
nadání pilně studoval ve hře na piano: jako i v theo-
rii hudby se málo konal, tak že ne jen vysokého stupně
virtuosity dosáhl, ale i veřejně jak zde v Praze tak i
jinde co neobyčejný virtuos na piano, co vzdělaný hudebník
a náležitý komponista každé věci se být osvědčil.

Považuji tedy pana Josefa Jiránka za velmi nadaného
a úplně dokonaleho virtuosa na piano.

Bedřich Smetana
skladatel

V Praze dne 20. února 1878.

Vysvědčení o Jiránkově studiu napsal Bedřich Smetana
se zpožděním o prázdninách v roce 1878

V úterý 2. března v 11 hod. na Vyšehradském hřbitově

Pietní vzpomínka u hrobu B. Smetany

Při pietní vzpomínce u hrobu Bedřicha Smetany v den 186. výročí jeho narození se nás tentokrát sešlo opravdu dost. Účastnili se i potomci skladatele a jako vždy též "děvčata" z Pardubic s kyticí růží.

Po položení květin i od SBS pronesl krátký projev předseda prof. Jan Novotný.

Na závěr pietního aktu zazpívaly členky souboru pardubických seniorek Smetanův sbor "Má hvězda" a Mistrův pravnuček Ing. Petr Heydušek všem poděkoval za účast a za vystoupení.

Hana Hrubešová

V neděli 7. března 2010

Prodaná nevěsta v Ústí nad Labem

Skupina členů Společnosti Bedřich Smetany navštívila v neděli 7. března odpolední operní představení Prodané nevěsty v divadle v Ústí nad Labem. Soubor zdejší opery nastudoval původní verzi z roku 1866, která je podstatně jiná než ta, kterou známe dnes. Má pouze dvě jednání, hudební celky jsou propojeny prózou a není zde např. polka ze závěru 1. jednání, sbor To pivečko, árie Mařenky z 3. jednání, furiant ve 2. jednání atd. Představení jednoznačně vévodí skvělá Petra Šimková v roli Mařenky, za kterou je nominována na Cenu Thálie. Výborný je Vašek v podání Ondřeje Sochy.

Celé představení je velmi vtipné a půvabné. Přesto jsme konstatovali, že bylo velkým štěstím, že Smetana operu roku 1870 přepracoval do dnešní podoby. Byl s námi i Mistrův pravnuček ing. Petr Heydušek, který se před začátkem opery krátce sešel s ředitelem divadla Tomášem Šimerdou.

PhDr. Božena Dlouhá

V úterý 16. března 2010 od 16.30 hod. Muzeum B. Smetany

Smetanovské árie v podání studentů Pražské konzervatoře

Pořadem provázela prof. Jitka Soběhartová, která též pohovořila o své spolupráci s někdejším šéfem opery Národního divadla v Praze Zdeňkem Košlerem, v jehož kompletním cyklu Smetanových oper v 80ých letech účinkovala. Ve smetanovských áriích vystoupili za klavírního doprovodu prof. Pavla Matyáše posluchači Pražské konzervatoře ze tříd profesorek Soběhartové, Markové a Přívratské.

Účinkující po závěru pořadu: prof. Jiřina Přívratská, Karolína Žmolíková, prof. Pavel Matyáš, Monika Sommerová, Veronika Smolíková, Vendula Stryková, Hana Dobešová, prof. Jiřina Marková, Vladimír Müller a prof. Jitka Soběhartová

V úterý 27. dubna 2010 od 16.30 hod. Muzeum B. Smetany

K 80. výročí úmrtí Emmy Destinnové

Pořad připomenul slavnou českou pěvkyni Emmu Destinnovou u příležitosti 80. výročí jejího úmrtí.

Pro onemocnění nedošlo na plánovanou přednášku PhDr. Františka Fürbacha (historika Muzea Jindřichohradecka a předsedy Klubu ED). Podařilo se však získat paní Alici Végrovou, která vzhledem k příbuzenskému vztahu k Joe Halsbachovi (jako jeho praneteř) mohla autenticky vyprávět o méně známých aspektech manželství umělkyně. Pro náš Zpravodaj připravila ještě písemný záznam:

Joe (Josef) Halsbach se narodil v Mostě 22. 10. 1898. Jeho tatínek byl úředníkem u dráhy, maminka v domácnosti, později bydleli v Táboře (Wilsonova třída 723). Po sňatku s Emmou oba rodiče byli zaměstnáni jako domovníci v zámku ve Stráži nad Nežárkou.

Joe („Pepíček“) se nerad učil, vyučen drogistou (jeho sestra Marie - babička Alice Végrové - vystudovala obchodní školu). Během I. světové války prožil velké dobrodružství: na ruské frontě přeběhl k bělogvardějcům, byl pak zajat a odsouzen k smrti; nálet během popravy mu umožnil útěk, následoval dlouhý návrat domů. Po válce se věnoval fotografování a letectví, byl nadporučíkem čs. armády, později velitelem I. čs. leteckého pluku.

Rád fotodokumentoval české a moravské hrady a zámky. Své letecké fotografie Stráže nad Nežárkou poslal Emmě Destinnové, která ho pak pozvala na návštěvu. V té době u ní pobývala její mladá neteř, která se do Joe Halsbacha zamilovala. Destinnová ji rychle poslala domů a prohlásila: "ten bude můj". Byla to velmi náruživá žena.

Začátky vztahu nepostrádaly romantiku, Joe jí házel z letadla na nádvoří kytice růží. Svatbě však dlouho odolával. Destinnová měla své podivnůstky, např. černou ložnici s těžkými černými závěsy, na lože se vystupovalo po schůdkách jako na katafalk. V místnosti stál kostlivec Ivan, na zdi byl nápis „Prach jsi a v prach se obrátíš.“ (Tatínek Alice Végrové jako dítě se tam

velmi bál.) V Americe mívala Destiniová schůzky s indickým guru a na noze měla vytetovaného hada jako symbol kundalíní (hadí) síly. Ve Stráži též hostila nejen pěvce Ding Gillyho, svého předešlého milence, jenž jí zámeček daroval po své válečné internaci, ale též malíře (a milence) Carigioliho, který maloval její portréty a akty. Na zámku se nacházel vzácný obraz "Akt lady Hamilton" od malíře Rownyho, který Destiniová vytrvale odmítala prodat do Anglie zpět. Také vlastnila velkou sbírku čínského porcelánu, šperků, antikvit, divadelních paruk a rekvizit z celého světa. Rovněž se věnovala literární tvorbě (román „Ve stínu Modré růže“ aj.).

Věkový rozdíl se na vztahu manželů podepsal, oba byli špatnými hospodáři, služebnictvo je nestydatě okrádalo, též věci ze sbírek mizely. Destiniová vzhledem k bezvýchodnosti své situace a nedostatku pěveckých příležitostí stále hlouběji propadala do deprese, hodně jedla a spala. Jejím jediným pohybem byla cesta na lov ryb, hodně posedávala na lavičkách. Není pravdou (jak se uvádívá v literatuře), že jí manžel Halsbach nepomáhal; stále si jí vážil, ale byla pro něho takovou autoritou, že neměl v podstatě ani poradní hlas.

Po ataku krvácení do sítnice Destiniovou 28. ledna 1930 ráno její manžel odvezl k lékaři do Českých Budějovic. Stále se oba domnívali, že jde pouze o onemocnění očí; u očního lékaře ji však ranila mrtvice, upadla do kómatu a v budějovické nemocnici téhož dne večer ve 22 hodin ve věku 52 let podlehla (posmrtná maska se slzou). Její smrt Joe Halsbacha hluboce zasáhla. Dva roky po její smrti (5. 5. 1932) požádal o změnu příjmení na Destin - Halsbach. Znovu se oženil až po 6 letech s Marií Fiedlerovou, jejíž otec vlastnil obchod se sportovními potřebami v Praze na Václavském náměstí. Patřil mu též dům ve Spálené ulici, kde manželé později bydleli. Oba byli již v pokročilejším věku, když se jim narodil syn Pepíček.

Těsně po II. světové válce Joe Halsbach pracoval pro firmu Zeiss v Teplicích, potom v Meoptě Praha; poslední zaměstnání měl v PZO KOVO. Zemřel 8. června 1955.

Jeho manželka totálně ztratila vliv na svého dospívajícího syna, který začal matce z bytu krást poslední zbytky dědictví po Destinové včetně vzácných obrazů a porcelánu. Vlastní matka ho ve své bez-radnosti udala policii. Syn Pepíček skončil ve vězení. Matka doma zemřela bez povšimnutí a ležela několik metrů od dveří bytu. Když sousedé zavolali policii, aby byt otevřeli, kdosi se postaral, aby zmizelo z bytu vše, včetně nábytku. Pepíček se po návratu z vězení snažil kontaktovat zbytky rodiny, ale nikdo ho nepřijal. Poslední zprávy udávají, že se živil jako metař.

V popředí Alice Végrová s doc. Lidmilou Němcovou

Účastníci si také vyslechli zachované záznamy jedinečného hlasu umělkyně ve smetanovských áriích, které pro tuto příležitost připravil Dr. Jan Králík.

V sobotu 15. května 2010 odpoledne v Obříství

Smetanův Lamberk zněl áriemi z Prodané nevěsty

Co může být povznášejícího pro ctitele hudby Bedřicha Smetany, než slyšet jeho zpěvy v místech, kde se zrodily!? Stalo se tak v sobotu 15. května 2010 za přítomnosti velkého množství návštěvníků, a to nejen obyvatel obce Obříství, ale přijeli milovníci hudby a turisté také z Prahy a mnoha okolních obcí, aby zde na Lamberku byli uvítáni starostkou obce Jitkou Zimovou. Obec se znovu - od listopadu 1989 již po kolikáté - přihlásila k historickým výročím ze života velkého génia české hudby.

Tentokrát šlo o vzpomínku zvláště významnou: před 150 lety odtud z obřístevského Lamberku odvážel svatební kočár k oltáři kostela sv. Jana Křtitele druhou Smetanovu ženu dvacetiletou Bettinu Ferdinandovou (1840-1908) a zde spojili svůj manželsky svazek, který přetrval přes mnohá úskalí až do roku 1884, kdy se s šedesátiletým Bedřichem Smetanou loučil celý národ navždy. Zasnoubeně o tom právě v tomto kostele vyprávěl Dr. Václav Němec, místopředseda Společnosti Bedřicha Smetany, a jeho žena doc. Lidmila Němcová četla některé z dopisů a deníkových záznamů nejen Bettiny a Bedřicha, ale také jejich vnučky Běly Čapkové (byla dcerou Smetanovy Žofie z prvního manželství).

V nádherné zvukové kulise barokního kostela zazněly po prvé Večerní písně, které Bedřich Smetana složil na slova svého vrstevníka - básníka Vítězslava Háška (1835-1874) – ten se narodil v Dolínku a se svými rodiči pobýval v sousedních Zálezlicích, takže poznal i Obříství a jeho okolí. Znamý je např. také jeho Cestopis na Oupor k soutoku Vltavy a Labe. Písně za klavírního doprovodu Miroslava Sekery přednesl Jan Ondráček ze Státní opery v Praze, který potom na Lamberku uchvátil se svými áriemi Vaška z opery Prodaná nevěsta. Ta se rodila v těchto místech, kam Bedřich Smetana rád zajížděl a kde pobýval letních měsících, jak o tom vypovídají historické záznamy.

Návštěvníci na Lamberku, někdejší sídle rodu Ferdinandových a místě milovaných Smetanových pobytů, slyšeli pod širým nebem další árie a dueta z Prodané nevěsty. Mařenku zpívala Lucie Prokopová z Hudební fakulty Akademie múzických umění v Praze a Kecala Lukáš Sládek, stálý host Národního divadla v Praze. Průřez touto nejhranější českou operou režírovala Regina Szymiková, pedagožka Divadelní akademie múzických umění v Praze. Všichni byli oceněni velkým potleskem a květinami a sami, jak příznávali, měli radost z prostředí, v jakém dosud ještě nezpívali. I oni se sem budou rádi vracet. Poděkování zaslouží všichni organizátoři nádherného slavnostního odpoledne.

Památník B. Smetany na obřístevském Lamberku, rozšířený nově o vybavení Smetanovy manželské ložnice a dalšího dobového nábytku, ale také o významný dokument z matriky, který dokládá uzavření dávného sňatku, k jehož výročí byla celá velmi zdařilá slavnost uspořádána. Nechť nám ještě dlouho znějí operní písně o věrném milování a věrné lásce, která zvítězila...

Miroslav Sígl

Zájezd SBS 15. května 2010

Bon Repos – Osenice – Staré Hrady

Naší první zastávkou byl zámeček Bon Repos, který se nachází mezi obcemi Stará Lysá a Čihadla. Je obklopen nádherným a rozlehlým parkem. Majitelem je Angličan pan Butler a díky jeho nadšení se z této bývalé ruiny stává opravdový skvost. Naším zasvěceným průvodcem byl p. Kadlec, který na zámku vede restaurátorské práce. Bedřich Smetana zde učil hudbě po svém dvacátém roce.

*V těchto prostorách zámečku Bon Repos v letech 1844 – 1847
pobýval Bedřich Smetana*

Druhou zastávkou byly Osenice a památník J. B. Foerster a jeho rodu. Výbornou průvodkyní nám byla paní Šedivá (druhá zprava na spodní fotografii).

Velkým zážitkem pro všechny účastníky zájezdu byla výstava obrazů JBF.

Čekání na oběd v Kopidlně

Po obědě v Kopidlně jsme přijeli do Starých Hradů, kde jsme si prohlédli zámek, ochutnali i zakoupili místní medovinu. Neviděli jsme bohužel pracovny českých spisovatelů, přístupné jen na základě objednávky a nikoli o víkendech. Staré Hrady byly poslední zastávkou zájezdu. Počasí nám jako obvykle přálo.

Dr. Božena Dlouhá

V sobotu 10. července 2010 **odpoledne opět v Obříství**

uspořádala Společnost B. Smetany ve spolupráci s obecním úřadem v Obříství

vzpomínkové shromáždění

v místním kostele sv. Jana Křtitele, kde se právě tohoto dne před 150 roky konala svatba skladatele s Betty Ferdinandiovou.

Po uvítání paní starostkou obce Jitkou Zimovou pronesl Dr. Václav Němec projev doplněný přednesem Smetanových skladeb v podání pěvců Karolíny Žmolíkové a Daniela Prokeše za varhanního doprovodu *Františka Šťastného*, který se při této příležitosti zasloužil o opravu nástroje. V závěru se všichni přidali k písni poutníků „Matičko Boží“ z opery *Tajemství*.

Starostka obce J. Zimová zahajuje

Projev Dr. Václava Němce

Scházíme se – letos už po druhé - v tomto kdysi farním kostele, abychom si připomněli, že právě zde a dnes přesně před 150 lety (bylo to v úterý 10. července 1860) uzavřel tehdy 36-letý vdovec Bedřich Smetana sňatek se zdejší občankou – pannou Betty Ferdinandiovou (která pak 9. listopadu onoho roku oslavila teprve své 20. narozeniny). Dovolte, abych poděkoval paní starostce za její přivítání i za všechnu péči, kterou s dalšími spolupracovníky velikému jubileu věnovala, abych poblahopřál panu inženýru Heyduškovi, že se může v autentickém prostředí zúčastnit slavnosti připomínající sňatek jeho praprarodičů o tak významném výročí, a abych Vás všechny přivítal také jménem Společnosti Bedřicha Smetany jako spolupořadatelky tohoto shromáždění, pro které zajistila jeho hudební program. Dík patří všem účinkujícím i paní prof. Janě Nácovské za zprostředkování jejich vystoupení. Kromě úvodního známého svatebního pochodu Felixe Mendelssohna Bartholdyho (skladby tohoto autora Smetana sám aktivně hrával) uslyšíme v průběhu pořadu vesměs už jen skladby Smetanovy. Třeba vděčně připomenout, že varhany, které nesp-

Varhaník František Šťastný

ně přispívají ke slavnostní atmosféře dnešního shromáždění, se také dočkaly právě k této příležitosti určité aspoň částečné opravy. Samozřejmě připojuji také náš dík majiteli kostela panu Igoru Havelkovi.

A nyní si už povězte, jak vlastně došlo k tomu, že litomyšlský rodák Bedřich Smetana právě zde v Obříství pojal za choť Betty Ferdinandiovou, jejímž rodištěm v r. 1840 byly Černé Budy nad Sázavou?

Otec nevěsty František Ferdinand stal se v r. 1841 správcem zdejšího panství, od r. 1849 měl v této obci též soukromé rodinné sídlo na Lamberku (dnes Památník Bedřicha Smetany). Betty tedy do Obříství přišla brzy po svém narození a tady prožila skoro celé své dětství a mládí. Otec Bedřicha Smetany v letech 1844 - 1850 měl v pronájmu místní pivovar. Tak se obě rodiny sblížily, i když v té době Bedřich byl plně zaměstnán v Praze jak studiem, tak zvláště povinnostmi domácího učitele hudby v rodině hraběte Thuna.

V roce 1848 se v Praze osamostatnil, otevřel vlastní hudební školu a o rok později se oženil s Kateřinou Kolářovou. Nicméně do Obříství přijel znovu v roce 1857, aby se právě v tomto chrámu zúčastnil svatby svého nejmladšího bratra Karla s Albertinou Ferdinandiovou - starší sestrou Betty. Tento Smetanův bratr působil jako lesník na thurn-taxisovských panstvích v mladoboleslavském kraji, nejprve v Chlomku, později ve Všejanech a Pěčicích. Tato návštěva Bedřicha Smetany u příležitosti bratrovy svatby se uskutečnila ve složitém období skladatelova života. Už od roku 1853 bylo první Smetanovo manželství každoročně postihováno úmrtími – nejprve zemřel tchán (na něhož byla Kateřina značně citově vázána), během dalších tří let postupně tři malé dcerušky (každý rok jedna). Na podzim roku 1856 Smetana přijal nabídku působit ve švédském Göteborgu, kde asi hledal trochu klidu po předchozích tragických událostech (manželku s jedinou dcerou nechal v Praze). Krátce po návratu ze Švédska v r. 1857 Smetanovi zemřel v Novém Městě nad Metují jeho vlastní otec. Zdraví paní Kateřiny bylo křehké a její odjezd s manželem do Švédska na podzim 1857

jí nijak neprospěl, zvláště když po celý následující rok rodinka zůstala na Severu. V dubnu 1859 musel Smetana předčasně ukončit své göteborgské působení, během velmi svízelného návratu rodiny do vlasti paní Kateřina skonala v Drážďanech. Smetanovi zůstala šestiletá dcerka Žofie.

Po přestálých útrapách se chtěl Smetana v létě 1859 trochu rozptýlit. Zajel proto na návštěvu k bratru Karlovi na Chlomek a s ním pak navštívil také rodinu jeho tchána v Obříství. Betty právě nebyla přítomna, ale po několika dnech ji zastihl během návštěvy dalších příbuzných v Praze. Mladistvá krása a duchaplnost devatenáctileté dívky ho uchvátily. Počáteční váhání ve vlastních citech brzy potlačil. Jeho vřelý zájem pojmout ji za manželku neodradilo ani určité zdráhání samotné Betty, ani její podmínka prověřit city ročním odkladem sňatku – až po Bedřichově návratu z dalšího působení ve Švédsku. Rodina Betty novému svazku s příslušníkem Smetanova rodu zřejmě přála, jeho tehdejší postavení v Göteborgu i tušená pozdější kariéra v Praze byly ostatně zárukou dobrého ekonomického zajištění budoucího manželství. Tak se nedočkavý roztoužený Smetana koncem jara 1860 vrátil do vlasti a získal konečný souhlas své snoubenky. Poslyšme v českém překladu, co si zaznamenal do svého tehdy ještě německy psaného deníku ve dnech, kdy se už zdržoval v této obci:

29. června 1860: *První ohlášky v Obříství. – Ó, co vše neprochází mým srdcem! Ona se má stát mojí, ona, kterou tak nekonečně miluji, a obávám se – miluji nešťastně. Ještě jsem neviděl, že bych mohl říci, že ona miluje mne! Jaká bude moje budoucnost?*

Neděle 1. července 1860: *Druhé ohlášky v kostele v Obříství. – Jak přesně chtěl bych slovy vyjádřit své city! – A přece to nedokážu! Betty je krásná nejen vzhledem, ale také v srdci a duši. Celou svou bytostí ji miluji.*

Neděle 8. července: *Třetí a poslední ohlášky! –*

Pondělí 9. července: *Já a Betty jsme byli u zpovědi a přijímání, jak to předpisuje katolický ritus, když se chce člověk nechat oddat. – Jakkoli nic nemám méně rád než ušní zpověď, tak přesto musím doznat, že tentokrát jsem byl svým vlastním způsobem zbožný a učinil opravdová předsevzetí pro budoucnost mne i mé zbožňované nevěsty. – Dopoledne téhož dne přijel z Chlomku můj bratr Karel s manželkou a dítětem.*

Úterý 10. července: Můj svatební den. Ó, jak ona byla krásná! - - Nemohu to popsat, nesvedu to; ale oněmělý nadšením a dojetím stál jsem před ní a s úctou jí líbal ústa i ruku. Krásná, mladá, plná líbeznoti, nenucená, přirozená a přece jako šlechtična zjevila se před námi, když jsme se dočkali jejího příchodu. Otec a matka nám žehnali se slzami v očích, ona se chvěla a já – já jsem naříkavě přísahal, že ji budu chránit, že se pro ni budu obětovat, že vždycky budu usilovat o její a nikoli o moje štěstí, že ji budu milovat a chránit až do posledního tepu mého srdce.

Po několika dnech se v deníku zase objevují pochyby a dokonce zcela černé myšlenky o zániku manželství, které se však v následujících dnech opět střídají se zápisy, které spíše svědčí o normálním průběhu manželského soužití. Možná se tu opakovaly situace ze začátků prvního Smetanova manželství, jež ve svých pamětech popsala paní Kateřina: *Byly též chvílky naplněné malými mráčky – také tady bylo leccos jinak, než jak o tom snilo moje srdce. Zvláště mne mrzelo, že se z Bedřicha tak brzy a docela stal - - manžel...*

Z některých Smetanových životopisů je možno nabýt dojmu, že jeho první manželství s Kateřinou bylo mnohem šťastnější než druhé s Betty. Domnívám se, že rozdíl nebyl nijak podstatný. Smetana pouze citlivě vnímal a deníku bezprostředně svěřoval některé třeba i méně uvážené a unáhlené výroky obou žen. Kateřina mu samozřejmě vyhovovala též jako profesionální partnerka – výborná klavíristka schopná dokonale plnit pedagogické úkoly v jeho hudební škole. Možná právě tyto shodné zájmy Kateřinu trochu mírnily v situacích, jež neodpovídaly snům jejího srdce. Betty se projevovala častěji jako manželka plně emancipovaná.

Není bez zajímavosti, že až do konce svého života si Smetana ve svém kalendáři každý rok předem označoval všechny významné dny spojené s oběma manželkami, tedy výročí jejich narození (u Kateřiny i výročí úmrtí), svátky i výročí obou sňatků, v případě Betty dokonce i prvního dne, kdy se do ní zamiloval (v červenci 1859 v Praze). Příkladal památce těchto dnů zřejmě velkou důležitost.

Musíme velmi kladně hodnotit, že mladá paní Betty dokázala už brzy po svatbě Smetanu dokonale reprezentovat v jistě nezvyklém prostředí v Göteborgu, kde ho provázela po celou sezónu. Ovládala dokonale němčinu i francouzštinu a základy švédštiny prý si osvojila rychleji a lépe než její manžel během předchozích čtyř sezón. Po návratu do Prahy povila Smetanovi dvě zdravé dcery – Zdeňku a Boženu; je to jeden z důkazů o nepravdivosti fám o jeho údajné venerické chorobě.

Paní Betty dokonce převzala do mateřské péče také jeho dceru z prvního manželství – Žofii. Když Smetana po více než patnácti letech manželství s Betty komponoval Hubičku, musel si nutně tuto velkou zásluhu své choti připomenout. Vždyť i v této opeře Vendulka přebírá do péče děťátko svého nastávajícího manžela – vdovce Lukáše. Proto také vložil tolik citu a něhy do obou ukolébavek, jež se pak zalíbily samotné Betty a které si teď vyslechneme v podání Karolíny Žmolíkové za varhanního doprovodu Františka Šťastného.

Pražskou domácnost manželů Smetanových doplňovalo oddané služebné děvče (které pro tento účel právě na Lamberku vychovala paní Ferdinandiová) a také několik dalších mladých osob, které Smetanovi přijali na byt – m. j. i k přilepšení rodinného rozpočtu. Mezi nimi byl po celých 7 roků mladičkový chlapec - Smetanův žák a později velmi známý klavírista profesor Josef Jiránek, který pak s Mistrovou rodinou udržoval přátelské styky až do konce svého života (v r. 1940). Ve svých pamětech zanechal o druhé Smetanově choti toto svědectví:

Paní Betty Smetanová byla dáma nadmíru duchaplná, veselá a při hovoru sršela vtipem. Mne učila němčině a francouzštině, kteréžto obě řeči ovládala slovem i písmem. Básnický talent projevovala ve snadném tvoření německých veršů, v malbě byla nadanou žákyní malíře Waldhausera. I rozenou zpěvačkou byla. Ač se zpěvu neučila, měla lehkou koloraturu a vyrovnaný trylek. Zpívala ovšem jen pro svou zábavu, nejraději písně Schubertovy a Schumannovy. Ač následkem vychování ovládala v písmu

lépe němčinu než češtinu, byla upřímnou Češkou a vychovávala své dcerušky v duchu vlasteneckém. Nebude nezajímavé, připojím-li ještě několik rysů charakterizujících osobnost druhé choti Smetanovy. Svým zjevem, jemným, taktním chováním a znalostí společenských forem byla pravou aristokratkou. V lehké konverzací společenské jevila se duchaplnou a vtipnou. V šachy hrála přímo geniálně. Již jako devítileté děcko dovedla dát mat svému otci. Se svým chotěm prohrála jen tehdy, chtěla-li mu udělat radost. ... Měla velice jemný vkus a samostatný úsudek, jehož si Smetana velice vážil. Proto jí (a současně nám) nově komponované skladby – hlavně úryvky z nových oper (ještě před prvním provozováním) – vždy přehrával a byl šťasten, když se jí zvláště líbilo.

Paní Betty se podařila také dokonalá integrace Smetanovy rodiny, což – zejména v začátcích – nebyl úkol snadný. Můžeme se odvolat na zajímavé svědectví z rodinné tradice, jaké zapsala Žofiina dcera Běla Čapková (tedy nevlastní vnučka paní Betty) o 12-letém období, kdy v letech 1862 – 1874 Smetanova rodina žila v Praze a její prázdninové pobyty směřovaly vesměs do Obříství, kde celému rodinnému klanu kralovala babička Ferdinandiová:

Laskavou trpělivostí (a ne bez trochy diplomacie) dovedla nová maminka získat toto politováníhodné děcko, které po celý rok žilo vlastně bez domova u různých příbuzných. Pomalu roztálo malé srdéčko, toužící po mateřské lásce, a když se pak narodila malá Zdenička, ta živá panenka s velikýma očima a černou čupřinou pod karkulkou, tu sdílela Žofička hned horlivě všechny radosti i starosti své nové maminky a první pevné pouto spjalo tyto dvě bytosti, které osud svedl dohromady.

Pak šlo vše již hladce. Byly to zejména prázdniny strávené vždy na Lamberku, které i později všem třem dětem tak prospívaly. Ano, domov. Mohlo kde být dětem lépe? Slunce, zdravý vzduch, voda, společnost dětí i dospělých. Sjížděly se tam o prázdninách všechny vdané dcery (Ferdinandiovy) se svými dětmi a někdy i se svými manželi. A to něco znamenalo, neboť dcer bylo celkem sedm – teprve osmý byl syn. Byla to velmi početná rodina; vždyť k obědu se prostíralo u tří stolů! Všemi ctěný dědeček Ferdinand – všeobecně se říkalo rodičům už jen dědeček a babička – byl králem celého toho nárůdku různého stáří, pohlaví ba i národnosti, neboť některé dcery se provdaly za Čechy, jiné zas za Němce. Mluvílo se tam tedy oběma jazyky – jaksi samozřejmě a bez vsí zaujatosti.

Rozšafně a bez hluku vedla babička celou tu velikou domácnost; ovšem dcery musily střídavě pomáhat při všech pracích. Ale i tak měly ještě dost

času, aby s mladšími ročníky užily všech radostí tohoto ideálního letního pobytu. A děti měly zde tolik zábavy – houpačky, lodky, kuželník, kolovadlo, ba i malý vozík s tvrdohlavým oslíkem, který svou umíněnost prosazoval vždy v nejnevhodnějších chvílích. Kolik zažily na suchu i na vodě veselých příhod, které Betty sama tak často potom zvětňovala v drobných karikaturách s vtipnými veršičky!

Jak Žofička rozkvetla v tomto novém prostředí na duchu i na těle! Všichni ji měli rádi; žádný jí nikdy nedal znát, že je cizí kachňátko přivedené sem z jiného dvora, kachňátko, ve kterém není ani kapka ferdinandiovské krve. Dědeček jí... k svatbě poslal peněžitý dar jako všem ostatním vnoučatům, s krásným dopisem, v němž jí žehná a klade na srdce, aby v celém životě si brala vždy a ve všem za příklad „die gute Grossmamma“. Ano, opravdu „Grossmamma“ – babička Ferdinandiová – může být vzorem všem ženám i matkám. Nemyslí nikdy na sebe, vždy jen na ty druhé. Nejen že na ně myslí, ona o ně pečuje. Betty uvažovala, jak po celou tu dobu, co je vdána, každých čtrnáct dní se zastaví u jejich domu v Praze vozík a starý Beneš vynáší z něj k nim do bytu vše, co na Lamberku dvůr, zahrada a pole poskytují – od domácího chleba až po modré, ojínělé slívy. Oč více starostí by měla, kdyby toho nebylo, neboť Fricovy příjmy nejsou nijak skvělé. Ne – to jistě ne.

Nadešel rok 1874. Začátkem února se Žofie provdala za Josefa Schwarze – lesního kontrolora na Ovčárnách v kraji mladoboleslavském. K prázdninovému pobytu lákala též tamní myslivna, zvláště když nedostatek ubytovací kapacity mohl být doplněn v jiné nedaleké myslivně v Pěčicích, kde působil Smetanův bratr Karel s chotí Albertinou, sestrou Betty. Bylo rozhodnuto pobýt měsíc v tomto novém prostředí a na další měsíc si zajet opět tradičně do Obříství. Smetanovu dovolenou v onom roce však už zkomplikovaly vážné sluchové problémy, které brzy po návratu do Prahy – už v říjnu téhož roku - vyústily v úplné ohluchnutí. Život celé rodiny se rázem zcela změnil.

Bylo štěstím, že začátkem roku 1875, kdy už přišel na svět u Schwarzových první Smetanův vnouček, díky povýšení Josefa Schwarze se jeho rodina přestěhovala z Ovčáren do mnohem prostornější myslivny v nedalekých Jabkenicích. Když zcela pohasly počáteční Smetanovy naděje na návrat sluchu, mohla se tam nakonec přistěhovat i jeho vlastní rodina. A opět musíme obdivovat paní Betty, jak se dokázala sžít s novým

prostředím, jak pomáhala Žofii s malými dětmi (Schwarzovi jich nakonec měli celkem pět), jak často dokázala při nevalném zdravotním stavu Žofie převzít otěže paní domu. Jak zaznamenala Běla Čapková, právě na paní Betty jako babičce ležela velká tíha správy domácnosti i ošetřování těžce nemocného manžela v posledních měsících jeho života v Jabkenicích v roce 1884 (Žofie byla tehdy sama delší dobu vážně nemocna). Paní Betty opustila Jabkenice až téměř 6 roků po úmrtí svého manžela Bedřicha, aby pak po dalších dvacet let své síly věnovala pomoci svým vlastním provdaným dcerám a postupně přibývajícím vlastním vnoučatům. Zemřela v prosinci 1908 v Luhačovicích, kde je také pochována.

Můžeme konstatovat, že stopy z Obříství - a symbolicky právě z tohoto kostela, kde spojili své životy - se u Bedřicha i Betty Smetanových projevovaly až do konce jejich života. Byli dobře připraveni na překonání netušených obtíží, jak je přinášel Smetanův nesnadný zápas o povznesení naší národní hudební kultury a zvláště pak jeho ztráta sluchu. Zejména paní Betty – především právě díky téměř dvacetiletému období prožitému před svatbou v Obříství a dalším častým návštěvám a letním pobytům v této obci - se dokázala velmi dobře přizpůsobit podmínkám pozdějšího života v Jabkenicích i na jiných venkovských místech. Připomeňme si svědectví zmíněného už Josefa Jiránka: *Bylo-li zapotřebí, dovedla zastat každou ženskou práci, neboť uměla vařit, šaty šít, klobouky si upravovat a naučila tomu i své dcerušky. Proto byly vkusné toalety všech čtyř dam pořizovány velice levně. Jich vzájemná láska nebyla ničím nikdy kalena.*

Vzhledem k předivu různých osobních vztahů lze říci, že bez Obříství by nebylo Jabkenic – ale možná i obráceně: kdyby nebylo Jabkenic, patrně by se byla celá Smetanova rodina přestěhovala do Obříství, kde rodiče Ferdinandiovi žili až do své smrti a kde jsou také na místním hřbitově pochováni.

Pokud jde přímo o tvorbu Bedřicha Smetany, po sňatku s Betty jeho dosti časté každoroční návštěvy Obříství mu nesporně daly mnohé impulzy a inspiraci zejména k pojetí vesnických a venkovských scén v jeho operách – především v *Prodané nevěstě* a ve *Dvou vdovách* (které částečně komponoval právě v tomto prostředí). Lze je však stopovat i v jiných dílech, ať už jde třeba o sbor *Rolnická*, o *Českou píseň*, o některé symfonické básně v *Mé vlasti*, o mnohé skladby klavírní včetně *Českých tanců*.

Dovolte mně však sledovat ještě jednu stopu vedoucí z Obříství a dokonce přímo z tohoto chrámu až ke Smetanově poslední dokončené opeře – Čertově stěně. Eliška Krásnohorská k ní napsala libreto jako k opeře komicko-romantické. Není bez zajímavosti, že do libreta přidala také zvláštní návnadu pro Smetanu – máchovsky znějící básnický text árie „Jen jediná mne ženy krásná tvář tak dojala“. Při skladbě si Bedřich Smetana do této árie patrně promítal obě svá manželství. Dějová osnova celé opery ho dokonce přivedla i ke vzpomínce na obě tchýně: paní Ferdinandiová tehdy ještě žila v Obříství (zemřela jen několik měsíců před Smetanou), stará paní Kolářová – která ho kdysi doprovázela při tragickém skonu paní Kateřiny v Dráždanech a s níž i jeho nová rodina udržovala stále živé spojení – zemřela r. 1880, právě v době kompozice Čertovy stěny. Šlo tedy o události a vzpomínky velice vážné – vlastní zhudebnění árie takového významu Smetanu podle jeho vlastního doznání stále hluboce dojímalo. Můžeme snadno pochopit, že vedlo k odklonu od vyloženě veseloherního rámce předpokládaného v původním záměru libretistky. (Poslechněme si nyní slavnou árii pana Voka z Čertovy stěny v podání Daniela Prokeše za varhanního doprovodu Františka Šťastného.)

V celém kontextu svých tvůrčích úvah se Smetana musel v Čertově stěně vyrovnat i se zpovědní scénou, kde otec Beneš hledá ve vyznání svého hříchu sílu k překonání svého ďábelského dvojníka Raracha. Skladatel si přitom nemohl nevybavit svůj mimořádně hluboký zážitek z vlastní obligátní předsvatební zpovědi ve zdejším kostele (pravděpodobně poslední zpovědi ve svém životě vůbec) – jak jej kdysi svěřil svému deníku. (Zpovědnice je dosud uchována ve vedlejším prostoru kostela.) Uvědomil si, že ani tuto scénu nelze zhudebnit v tak zlehčené podobě, jak ji pojala Krásnohorská.

A tak možná právě „na míru šitý“ text slavné Vokovy árie a nutnost řešit zpovědní scénu (asi po prvé v historii světové opery) přivedly Smetanu k úplně jinému pojetí celého díla. I když některé partie opery dokázal obestříti kouzelným jemným humorem, jiné ho vedly k hlubokým úvahám o věčném sváru dobra a zla. Snad si tu tiše rekapituloval svůj vlastní život včetně reflexe obou manželských svazků, snad meditoval i nad tím, jak sám plnil svá nejlepší předsevzetí před jejich uzavřením. Jeho nová vize ho při práci na opeře vedla k tomu, že seškrtnal třetinu libreta. Tato vize je zcela konsistentní až na občasné drobné rozpory nově vzniklých situací s ponechaným původním textem, v němž se Smetana sám neodvážil změ-

změnit ani slůvko. Na rozdíl od předchozích oper libretistku nežádal o odbornou úpravu tak zásadně změněného libreta – jakoby ho vázalo jakési tajemství, které nechtěl vůbec nikomu svěřit. Krásnohorskou seznámil až s celou hotovou operou. Libretistka nemohla dílu upřít jeho hudební krásu, avšak celkově byla zděšena. Jindy tak ochotný Smetana jí své nové pojetí nijak nezdůvodňoval. Nezachoval se dokonce vstřícně ani k jejímu minimalistickému požadavku, aby jako skladatel pouze veřejně konstatoval svůj vlastní, velice podstatný zásah do libreta, za které po těchto změnách Krásnohorská odmítala převzít autorskou odpovědnost. Můžeme se oprávněně domnívat, že do čarokrásné hudby této své poslední dokončené opery Bedřich Smetana zašifroval jakousi vlastní životní zповěď včetně stop z Obřívství.

V době jabkenického pobytu Smetana složil také cyklus pěti Večerních písní na verše Vítězslava Háška. (Jak upozornila už paní starostka, Smetanův vrstevník a druh z Umělecké besedy Vítězslav Hášek se svými rodiči pobýval v sousedních Zálezlicích, takže poznal i Obřívství a jeho okolí.) Večerní písně vyšly tiskem právě v době komponování Čertovy stěny, kdy si navíc Smetana také připomínal 20. výročí své svatby v tomto obřívstevském kostele. Smetana tyto písně opatřil dedikací své choti Betty. V daných souvislostech i tato skutečnost má významnou vypovídací hodnotu. Dvě z Večerních písní si nyní poslechneme v podání Daniela Prokeše za varhanního doprovodu Františka Šťastného.

Na závěr jsme si ponechali ještě jednu Smetanovu skladbu – půjde vlastně o úpravu sboru poutníků z opery Tajemství – opět na slova Elišky Krásnohorské. Když se tento sbor vyjme z kontextu opery, zůstane v podstatě lidově znějící píseň, která se ostatně dříve zařazovala do českých kancionálů. Její text je docela prostý (máte jej mnozí k dispozici a po úvodním předehrání melodie na varhanách se sami můžete přidat ke zpěvu a aktivně přispět k dnešní slavnosti):

*Matičko boží, obětuj milosti své mně zář!
Zbožně chci vzdáti život svůj lásce Tvé na oltář!
Když se mé cíle zašeří,
v temnu mě hrůzy j mou,
obejmi v lokty mateří,
opatruj duši mou – opatruj duši mou.*

Když Smetana šest let před koncem svého života komponoval tyto verše, nemohl si ještě uvědomit, jak přesně vystihnou nešťastné závěrečné měsíce jeho života právě slova: *Když se mé cíle zašeří, v temnu mě hrůzy j mou ...* A tak se vlastně od radostného dne začátku Smetanova manželství dostáváme až k jeho konci. Posvátný manželský svazek Bedřicha Smetany s Betty po necelých 24 letech ukončila až skladatelova smrt 12. května 1884.

Kéž sama duše Smetanova vznáší se nad touto krajinou a kéž jeho nesmrtelné dílo nás nadále oblažuje, obohacuje a posvěcuje svojí radostnou a ušlechtilou krásou!

*K. Žmolíková, D. Prokeš a V. Němec spolu s obecnstvem
vzdávají díky varhaníkovi Františku Šťastnému*

Dan Prokeš, Ing. Petr Heydušek, Karolína Žmolíková a Dr. Václav Němec

Před kostelem

Interiér: oltář

V úterý 12. října 2010 od 16.30 hod. Muzeum B. Smetany

Jubileum smetanovských klavíristů Věry Řepkové (1910-1990) a Františka Raucha (1910-1996)

Věra ŘEPKOVÁ pocházela ze starého kantorského rodu v Podkrkonoší, klavír jí učil otec, a to tak dokonale, že byla ve 14 letech přijata přímo do mistrovské školy pražské konzervatoře, kde studovala u prof. Hoffmeistera (1924/28), další rok ještě soukromě. Našla zaměstnání jako klavíristka v rozhlase: od r. 1929 v Ostravě, od r. 1935 v Košicích, v letech 1938-1940 v Brně, odkud přešla do Prahy. Projevila velikou pohotovost, hrála celkem na 10000 skladeb od více než 1000 autorů. Zpaměti ovládla celé klavírní dílo B. Smetany, které jako první kompletně nahrála na gramofonové desky a také široce propagovala na koncertech.

František RAUCH se ve svém rodišti v Plzni při studiu nižšího reálného gymnázia a později obchodní akademie se soukromě učil u Emila Mikelky, pak pokračoval na mistrovské škole pražské konzervatoře u prof. Hoffmeistera (1929/31), koncertní činnost zahájil v r. 1933 – i v zahraničí (už před válkou, hodně po ní, v Japonsku vystupoval už v roce 1961). Byl profesorem pražské konzervatoře (od r. 1939), později AMU (od 1946). Působil v mnoha porotách mezinárodních soutěží. Mezi jeho žáky vynikli Petr Eben, Antonín Jemelík, Jan Novotný aj.

V úvodním projevu Dr. Václav Němec připomenul také Rauchova učitele – dnes již skoro zapomenutého profesora **Emila Mikelku** (1894 – 1949), který ve své době byl pokládán za druhého smetanovského klavíristu (po profesoru Janu Heřmanovi). Mikelka studoval ve školním roce 1913/14 u prof. Hoffmeistera, pak musel narukovat a teprve po válce (1918/21) dokončil konzervatoř u Romana Veselého (1879 – 1933). Potom podnikl delší turné v Itáli (1921/22). Učil v Plzni, nejprve na hudební škole B. Smetany (1922/24), pak soukromě, od r. 1936 působil na ústavu hudby a zpěvu v Ostravě (1936/40). Posledním působištěm byla konzervatoř v Praze (1940/49). Jeho první manželkou byla sestra herce Františka Filipovského (též klavíristka, žačka prof. Heřmana). Měl široký repertoár od Bacha po současnost (četné novinky), v jubilejním roce B. Smetany (1924) zvládl celé tehdy dostupné Smetanovo klavírní dílo. Často vystupoval v rozhlase, i s Českým kvartetem a s Českou filharmonií. V rukopise zůstala studie *Methodika klavírní hry*. Jeho hrob na Vinohradském hřbitově je bez označení. Dr. Němec doplnil svůj výklad také osobními vzpomínkami na koncerty profesora Mikelky i na jeho účast v cyklu smetanovských koncertů v roce 1944, kde se už uplatnili také Věra Řepková a František Rauch.

Během pořadu přečetla doc. Lidmila Němcová vzpomínku na profesora Mikelku od jeho někdejšího mladičkého ostravského žáka Iji Hurníka (v knížce *Dětství ve Slezsku*, s. 241-246, 262-263).

Se svými vzpomínkami na oba jubilanty a s komentáři jejich smetanovských nahrávek vystoupil Rauchův žák prof. Jan Novotný. Věra Řepková byla interpretkou první souborné nahrávky Smetanova klavírního díla v padesátých letech, profesor Novotný ji následoval o dvě desetiletí později. - Pořad doplnily vzpomínky paní Giovanny Roklové na studium jejího manžela Rudolfa Rokla u profesora Raucha.

RUDOLF ROKL – ŽÁK PROF. RAUCHA (vzpomínka G. Roklové)

Rudla byl od dětství žákem profesora Raucha, který ho považoval za "záračné dítě" a sám si vyžádal, aby už od útlého věku za ním jezdil jako jeho žáček do Prahy ze svého rodného Rychnova nad Kněžnou, kde pan profesor často míval koncerty v rámci „Přátel hudby“. Otec Rudly byl jejich předsedou a zval významné umělce. Na jednom z Rauchových koncertů v 50ých letech předvedl svého syna Rudlíka a prof. Rauch tehdy prohlásil, že tak nadané dítě ještě neslyšel. Od té doby jezdil Rudlíček k Rauchovým domů, u nich i spal a jak paní Rauchová vzpomínala po letech v dopise Rudlovi: "byl to náš ANDÍLEK"....

Tehdy otec Rudly ještě vlastnil obchody s textilem a z dopisů z té doby jsem se dozvěděla, že zásoboval Rauchovu rodinu nedostatkovým zbožím (píše se tam i prosba o tepláky). Čili to byl téměř svazek rodinný... Rudla byl báječně od Raucha připraven na Státní konservatoř, kterou s vyznamenáním absolvoval. Až do smrti jsme se pak stýkali i s panem prof. Holzknem, který po celou dobu Konservatoře musel "zachraňovat" Rudlu od sankcí profesorů, kteří doslova nenáviděli jazz a jak známo, Rudla byl jako 16letý hvězdou s Rapsodií v modrém (s Orchestrem Karla Krautgartnera) a hrál ji v Domě umělců. Holzknem Rudlu bránil, protože byl přítelem J. Ježka a jazz miloval stejně jako vážnou hudbu. A Rudla vynikal v obojím - byl hodnocen hudebními kritiky jako "jednička" v jazzu a dokázal i výborně zahrát klasiku. Proto také byl vyslán do Vídně na Mezinárodní soutěž Friedricha Guldy, kde mohli soutěžit jen ti, kteří zvládali virtuózně oba žánry. Rudla obsadil 2. místo v pianu (1. místo měl Jan Hammer - budoucí americká hvězda, vynikající skladatel filmové hudby).

Profesor Rauch to tehdy nesl velmi těžce, byl velmi proti jazzovému hraní a řadu let se na protest Rudlovi neozval. Rudlu to velmi trápilo a vím, že i nastala "studená válka" mezi dvěma osobnostmi, tj. profesory Rauchem a dr. Holzknem. Rudlu to trápilo, ale měl hodně práce (Laterna Magika, nahrával hudbu k filmům, odjel do Las Vegas na půlroční angažmá s Karlem Gottem. Pouto - skoro rodinné - s Rauchovými se zpřetrhalo... Až když pan prof. Rauch slavil 70. narozeniny, přišel od něho dlouhý srdečný dopis s pozváním....že Rudla byl jeden z jeho nejnadanějších žáků a že by byl šťastný, kdyby mu k 70inám zahrál... Rudlu to dojalo a velmi rád splnil přání svého milovaného profesora. Byli tam samí "klasici"- úžasní koncertní MISTŘI a Rudla tehdy se svým Chopinem uspěl na jedničku...

Pak už přišlo několik televizních pořadů - HUDBĚ DVEŘE DOKOŘÁN, HUDBA Z RESPIRIA..... atd. a tam si zahrál i se svým profesorem... Jako HOST byl prof. Rauch účasten i samostatnému TV medailonu Rudly - tam Rudla hrál oba žánry - klasiku i jazz se svým triem... Dopis, který pan profesor Rudlovi napsal hned druhý den, mého muže rozplakal a uschoval si ho jako cennou relikvii... Končil slovy: "Rudlíku, Tvůj BACH byl geniální, jsi úžasný virtuos a jsem na Tebe pyšný..." A paní Rauchová připsala: "Stále budeš pro mne ten krásný Andílek, co hraje jako Bůh".

Nezbývalo mnoho času a Osud povolal pana profesora na věčnost a zakrátko i mého Rudlu. Snad si tam v nebi povídají o všem krásném a snad si i spolu zahrají jako kdysi...

V úterý 25. října 2010 od 16.30 hod. Muzeum B. Smetany

Slavní čeští basisté

byli připomenuti u příležitosti jejich různých výročí: Vilém Heš (1860–1908), Emil Pollert (1877–1935), Pavel Ludikar (1882–1970), Vilém Zítek (1890–1956), Vladimír Jedenáctík (1905–1980), Eduard Haken (1910–1996) a Karel Kalaš (1910–2001). Pořadem provázeli Dr. Václav Němec a Dr. Jan Králík, CSc., který také předvedl vzácné nahrávky ze smetanovského repertoáru uvedených umělců.

Vilému Zítkovi jsme věnovali samostatný pořad v roce 2006 (data o něm jsou uvedena ve Zpravodaji SBS z onoho roku). Posledně uvedené pěvce ještě pamětníci uchovávají ve svých vzpomínkách (zvláště Eduarda Hakena, který navzdory věku aktivně vystupoval až do posledního roku svého života). Připomeňme si v letošním Zpravodaji u příležitosti 150. výročí narození osobnosti Viléma Heše.

Vilém Heš se narodil 3. července 1860 v Týnci nad Labem. V hudbě byl autodidaktem, absolvoval pouze několik lekcí zpěvu. Debutoval v Brně v roli Kecala, ale brzy (od r. 1880) přešel do Prahy. Při pohostinském vystoupení opery Národního divadla ve Vídni v roce 1892 dosáhl právě v roli Kecala mimořádného úspěchu, který odstartoval jeho zahraniční kariéru. Po kratším působení v Městském divadle v Hamburku přešel r. 1896 jako přední sólista do opery Dvorního divadla ve Vídni (vedené Gustavem Mahlerem).

Tak byly jeho životní osudy spjaty též s vynikající sopranistkou Bertou Lautererovou–Foerstrovou a s jejím manželem Josefem Bohuslavem Foerstrem, s nímž ho poutalo upřímné přátelství (dokumentované ve Foerstrových pamětech). Heš ovládal rozsáhlý český i zahraniční repertoár. Natočil téměř 120 gramofonových snímků. Byl jedním z našich největších pěvců vůbec.

Ve slavné roli Kecala

Ve Vídni vystupoval pod jménem Willy Hesch, svou vilku na předměstí Vídně pojmenoval jako Kecalburg. Zemřel 4. ledna 1908 na vrcholu svého umění. Je pochován na hřbitově vídeňské čtvrti Baumgarten. Jeho památka se připomíná v expozici Městského muzea v jeho rodném Týnci nad Labem.

Hrob Viléma Heše

V úterý 23. listopadu 2010 od 16.30 hod. Muzeum B. Smetany

Beseda s tenoristou Leo Mariánem Vodičkou

Beseda s význačným dlouholetým členem opery Národního divadla v Praze byla uspořádána u příležitosti jeho 60. narozenin. Umělcovo poutavé vyprávění se soustředilo především na jeho nezapomenutelné role ve Smetanových operách a bylo doplněno ukázkami umělcových nahrávek. Bylo však možno dozvědět se mnoho zajímavého např. také o jeho působení na zahraničních scénách nebo o různých historkách ze zákulisí. Pořad moderovala Dr. Olga Mojžíšová.

* * *

V úterý 7. prosince 2010 od 16.30 hod. Muzeum B. Smetany

O působení B. Smetany na Mladoboleslavsku

PhDr. Olga Mojžíšová ve své přednášce zmapovala Smetanovy vazby k regionu od mladých let až po poslední období, kdy právě v tomto kraji skladatel našel nový domov i uměleckou inspiraci.

* * *

V sobotu 11. prosince 2010 od 15 hod. v nové budově NM

Předvánoční setkání Matice České a SBS: Julius Zeyer a čeští hudebníci

Program se zaměřil na blížící se jubileum Julia Zeyera.

Přednášku Dr. Václava Němce doplnila četba výňatků z korespondence a jiných dokumentů (doc. Lidmila Němcová).

V souvislosti se zmínkou o literátově přátelství s Klementinou Kalašovou zazpívala její 3 písně (na slova J. V. Sládka a J. Golla) Hana Čížinská, dva z Moravských dvojzpěvů Antonína Dvořáka zazpívaly Magdalena Vaňková a Kateřina Oplová (za klavírního doprovodu Jany Nácovské).

V závěru tradičního adventního setkání obou sekcí Společnosti Národního muzea si účastníci opět zazpívali tradiční české koledy.

Z projevu Dr. Němce uvádíme úvod:

Před 110 roky prožíval v Praze své poslední vánoce český literát Julius Zeyer. Koncem ledna roku 1901 v nedožitých 60 letech zemřel. Podobně jako J. B. Foerster – jemuž jsme věnovali náš adventní pořad před rokem – také Zeyer je zajímavým objektem, pokud bychom chtěli sledovat na historických praktických konkrétních případech úsilí o vyvážené pojetí češství a evropanství – tedy problém, který se v přítomné době stal nečekaně aktuálním a do jisté míry dokonce polarizuje naši společnost a projevuje se i na současné politické scéně. Z tohoto zorného úhlu vztahu evropanství a češství příklad Julia Zeyera dokonce nemá obdoby: byl potomkem francouzských a německých rodů (smuteční oznámení o úmrtí jeho matky bylo psáno v němčině), ve své době důkladně procestoval celou Evropu (dotkl se i Asie a Afriky) s mnoha delšími pobyty na některých oblíbených místech, zabýval se literárními náměty doslova z celého světa. Přitom – jak uvedl jeho první životopisec Jan Voborník – češství bral na sebe „jako žíněné roucho kajícíkovo“. Největší tvůrčí klid a pocity vnitřního uspokojení našel v tiché zádumčivé jihočeské krajině.

Julius Zeyer jako první dosáhl mimořádné pocty vyhrazené českým umělcům uložením jejich ostatků v nové hrobce Slavína na staroslavném Vyšehradě, jehož význam ostatně on sám ve svém díle vyzdvihoval.

*Zeyerovo češství a evropanství není však prioritou dnešního pořadu, hlavní pozornost při tomto tradičním setkání literárně a hudebně zaměřených sekcí Společnosti Národního muzea chci zaměřit na **vztah***

literáta Zeyera k českým hudebníkům. Najdeme zde překvapivě mnoho zajímavých údajů a budou zde defilovat **Bedřich Smetana** i **Antonín Dvořák**, mihne se jméno **Fibichovo**, vynoří se aféra s mladým **Leošem Janáčkem**, připomeneme si přátelský vztah Zeyerův s **J. B. Foersterem**, objeví se postava zapáleného smetanovského nadšence **Václava Vladimíra Zeleného**, jako autoři Zeyerem inspirovaných skladeb přijdou **Josef Suk** a **Otakar Ostrčil**. Jako umělci výkonní se představí polozapomenutá pěvkyně **Klementina Kalašová** i členové Českého kvarteta včetně **Oskara Nedbala** v roli dirigenta, ba v závěru se v zajímavé souvislosti setkáme s **Emmou Destinnovou**.

V uplynulých letech jsem měl příležitost seznámit se s několika kapitolami Zeyerova života badatelsky a na základě dosud neznámé korespondence přispět k objasnění Zeyerových vztahů ke dvěma osobnostem studii:

V.N.: Klementina Kalašová – vpravdě duše elitní. - Vlastivědný sborník Podřipsko č.12, s.35-53, 2002 (zmapování Zeyerova přátelství s pěvkyní);

V.N.: Osud Janáčkovy opery Šárka ve světle dosud neznámé korespondence Julia Zeyera. - Opus musicum – roč. 41, č. 6 – 2009 („kauza“ Janáčkovy první opery Šárka, v níž se Zeyerovo odmítnutí dodatečně žádaného souhlasu k použití libreta dosud hodnotilo zkresleně; v souvislosti s předchozím případem jsem se zcela náhodně dostal k dopisům umožňujícím objektivnější pohled na celý případ).

Monumentální pomník z mramoru a pískovce J. Zeyera v Chotkových sadech na Hradčanech je dílem jeho přítele prof. Josefa Maudra (z roku 1913). Je to umělá jeskyně s postavami Zeyerových děl (Paskalina, Kazi, Teta a Libuše, Radúz a Mahulena, v pozadí Amis a Amíl).